

Litteratur

HERBERT ROCK:

Sådan är socialismen

”Var är det bäst att hamna efter döden, i det socialistiska eller kapitalistiska helvetet? – I det socialistiska förstås. Där kan man alltid hoppas att det saknas kol eller tjära under grytorna.”

Det är en historia som författaren Andres Küng har hört i den sovjetiska republiken Estlands huvudstad Tallin. Anekdoten skulle kunna fungera som sammanfattning av hans senaste bok ”Sådan är socialismen – en orättvis betraktelse?” utgiven av Timbros förlag.

Boken är en beskrivning av hur socialismen fungerar – eller inte fungerar – i sju länder: Sovjetunionen, Kina, Cuba, Vietnam, Tanzania, Polen samt Jugoslavien.

Det är ingen ljus bild Küng målar upp. Han beskriver det socialistiska systemet som sådant som ett system som aldrig har fungerat i praktiken. Förr eller senare har det alltid havererat av en eller annan anledning.

Som en röd tråd genom hela boken löper de kanske svåraste ekonomiska problem man har i de sju länderna – nämligen distributionen av varor, effektiviteten i jordbruket samt en rationell fungerande produktionsapparat. Genom systemet med femårsplaner, dvs grunden för planekonomin, tvingas länderna ständigt att göra prioriteringar vilket skapar brist inom vissa områden och överskott inom andra.

I de flesta av länderna – möjligen med Tanzania som undantag – tenderar överskottet att kanaliseras till tunga industriprodukter, medan bristen på konsumtionsartiklar såsom livsmedel, hygienartiklar och kläder är i det närmaste konstant.

I flera av länderna – framför allt Sovjet – ”råkar” man ut för missväxt mer eller mindre varje år. Så har det varit ända sedan 1917. Küng frågar sig när de som styr länderna ska dra slutsatserna av detta.

I samtliga länder som Küng tar upp hävdar de styrande att länderna hade det ännu sämre före den socialistiska revolutionen. I de flesta fall är detta sant. Vad de dock inte tar hänsyn till är, att andra jämförbara länder som vid tidpunkten för revolutionen hade samma förutsättningar nästan undantagslöst har kommit betydligt längre.

Han pekar tex på Tanzanias grannland Ke-

nya som har ett kapitalistiskt styre. På nästan alla punkter fungerar Kenya bättre trots att de bägge länderna hade ungefär samma förutsättningar när den brittiska kolonin Tanganyika 1961 blev den socialistiska staten Tanzania. I Kenya har man byggt upp ett relativt välstånd medan ekonomin i Tanzania har stagnerat. Jordbruksproduktionen har tom minskat sedan man kollektiviserade jordbruksbyarna.

Både Sovjet och Polen ansågs ända in i början av 1900-talet vara något av Europas kornbodar. Nu drabbas länderna av konstant livsmedelsbrist.

Boken handlar givetvis inte bara om ländernas varuförsörjning. De politiska systemen presenteras ingående, det kulturella klimatet, korruptionen, maktmissbruket m m beskrivs.

Även om varuförsörjningen och ekonomin alltså bara upptar en del av boken är det dessa problem som undantagslöst har varit den främsta orsaken till att inget socialistiskt system hittills har visat sig fungera bättre – eller ens lika bra – som ett kapitalistiskt.

Om människan inte har personlig vinning av att producera är det omöjligt att uppnå en effektiv produktion. Och med en regim och ett system som i sig själv innebär ofrihet är det enda incitamentet för att uppfylla de medborgerliga plikterna att undvika bestraffning eller andra repressalier.

Min slutsats efter att ha läst Andres Küngs bok är alltså att det socialistiska systemets bräcklighet intimt hänger samman med dessa faktorer.

”Sådan är socialismen” är ingen objektiv skildring av hur de sju länderna fungerar – men det ger den sig inte heller ut för att vara. Några möjligheter till jämförelser finns inte eftersom ingen av socialismens tillskyndare har vågat sig på att göra en motsvarande samlande analys av flera länder. Fakta som finns i boken är synnerligen väl dokumenterade genom talrika källhänvisningar, och bör därför inte kunna ifrågasättas.

Boken är intressant läsning för den som vill bilda sig en lite djupare uppfattning om socialismen än den man får genom att läsa dagstidningarna och följa med i etermedia.